

Faglig Notat vedr. synergieffekter, gevinster og potentialer inden for natur og sundhed, læring, turisme og rekreative aktiviteter

Nærværende notat er en kort opsamling på noget af det tilgængelige videnskabelige materialer, der findes vedr. benyttelsesinteresserne og de afledte effekter vild natur har på friluftsliv, sundhed, læring og turisme mm. Notatet skal bidrage til en ligeværdig argumentation ud fra et fagligt videnskabeligt synspunkt - mellem beskyttelses- og benyttelsesinteresser.

De samfundsøkonomiske gevinster, inden for brugerområdet ved at udpege naturområder for at bevare biodiversiteten, kan være svære at formidle og værdisætte, men der er målbare værdier, synergieffekter, gevinster og potentialer inden for natur og sundhed, læring, turisme og rekreative aktiviteter. Og der findes også forskning som understøtter positive afledte effekter i forhold til brugen af naturområder også med vild natur.

Kan man prissætte natur?

Jesper Sølvér Schou, Jørn Jensen og Bo Jellesmark Thorsen, forfatterne bag bogen "Sæt pris på naturen" fra Københavns Universitet kommer i bogen med et bud på, hvordan viden om naturens "værdi" kan bruges som beslutningsgrundlag for politiske beslutninger. De tager udgangspunkt i forskellige former for analyser og redskaber som frembringer konkrete og praktiske værdi, som kan bruges til kvalificerede beslutninger, der tager hensyn til det forhold, at naturen faktisk har en pris og afledte værdier også på benyttelsesområderne.¹

Værdisætning af skov/natur – og naturens rekreative værdi

Viden om den værdi, som folk tillægger forskellige, naturtyper, naturens dyreliv og den adgang vi har til naturen, er vigtig information, når man skal prioritere natur.

I 2014 blev de rekreative værdier i alle større naturområdet i Danmark beregnet ud fra rejseomkostningsmetoden. Ideen i denne metode er netop, at rejseomkostningerne viser, hvad vi er villige til at betale for at besøge et naturområde. Rejseomkostninger forstås som udgifter til brændstof eller penge til busbillet og transporttiden omregnet til kroner.

Ideen bag rejseomkostningsmetoden er, at vores valg af naturområder afspejler den værdi, vi tillægger forskellige naturområder og de kendetegn (karakteristika), der er ved hvert naturområde.

I en undersøgelse fra det Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole har de studeret befolkningens præferencer for, hvordan skoven skal se ud, når de benytter den rekreativt. Resultaterne viser, at folk foretrækker blandingsskove med nåle- og løvtræer i varierende størrelse imellem hinanden i forhold til ensaldrende og ensartede bevoksninger. Undersøgelsen indikerer også, at folk i forhold til tidligere undersøgelser er blevet mere positive over for udgåede og væltede træer som en del af skovbilledet.²

En anden værdisætnings -spørgeskemaundersøgelse var fra Mols Bjerge, hvor et betalingsinstrument blev formuleret som et hypotetisk køb af et årskort til Mols Bjerge. (den rekreative brugsværdi af området).

¹ (Kilde: https://ifro.ku.dk/aktuelt/aktuelt-2018/saet-pris-paa-naturen-25-aars-vaerdisaetningsstudier-i-danmark/S_t_pris_p_naturen_20-06-2018.pdf)

² (kilde: (Kilde: https://ifro.ku.dk/aktuelt/aktuelt-2018/saet-pris-paa-naturen-25-aars-vaerdisaetningsstudier-i-danmark/S_t_pris_p_naturen_20-06-2018.pdf) – Thomas Hedemark Lundhede og Søren Bøye Olsen

Et af de specifikke spørgsmål, som Mols Bjergeundersøgelsen søgte at besvare var, om danskere i almindelighed ville acceptere at forholde sig til et værdisætningsformat i form af hypotetisk betaling for adgang til et rekreativt område, da vi i Danmark er sikret gratis adgang til rekreative områder ved lov?

Mols Bjerge-undersøgelsen viste, at hypotetisk betaling for adgang til friluftsliv var anvendeligt som værdisætningsformat i en dansk sammenhæng, selvom protestnulbud og non-respons på betalingsviljespørgsmålet var relativt højt.³

Natur, Sundhed og Økonomi – er der evidens?

Der er kilder, der anslår, at 250.000-300.000 mennesker i Danmark lider af alvorlig stress, og at ca. 35.000 mennesker hver dag er sygemeldt med stress. Sygefravær på grund af arbejdsbetinget stress anslås at koste det danske samfund omkring 27 mia. kr. årligt. Langt de fleste er enige i, at natur og grønne områder – det grønne motionsrum – i sig selv har en gavnlig effekt på humør og helbred.

Der er en betydelig mængde forskning, som på forskellig vis studerer relationen mellem adgang til natur, naturoplevelser og menneskets helbred. Nogle studier finder, at oplevelser med eller i naturlige omgivelser har en dokumentarbar afstressende og psykisk helbredende effekt, mens andre studier ikke har helt så klare resultater.⁴

Befolkningen efterspørger primært stille, rolige og trygge oplevelser ved besøg i grønne områder. Dette svarer til oplevelsesværdierne Trygt, Vildt, Fredfyldt og Rumligt. I rapporten »Natur og sundhed« publiceret af Skov & Landskab undersøges sammenhængen mellem grønne områders udtryk og brug – set i forhold til befolkningens sundhed.

Områdernes udtryk er analyseret i forhold til deres oplevelsesværdier. Der defineres 8 forskellige oplevelsesværdier: Artsrigt, Fredfyldt, Åbent, Folkeligt, Rumligt, Trygt, Kulturhistorisk og Vildt. Forskning har vist, at grønne områder med de tre oplevelsesværdier Fredfyldt, Rumligt og Vildt vil borgerne gerne have tæt på sig i det daglige. Og oplevelsesværdierne "trygt", "vildt" og "fredfyldt" – samt hvor der er lidt eller slet ingen tilstedeværelse af underholdning og service – er de mest givende områder, hvis man skal nedbringe stressniveau. ⁵

Flere studier har fokus på menneskers fysiske aktivitet, og hvorvidt nærhed og adgang til natur og grønne områder stimulerer til øget aktivitet og dermed bedre sundhed.⁶

Det er dog vanskeligt at bevise præcist, hvad og hvor stor effekten er af det, der for mange er intuitivt rigtigt: "At ophold i naturen er godt for os" og hvad effekten er på Vild natur kontra grønne områder.

³ (https://ifro.ku.dk/aktuelt/aktuelt-2018/saet-pris-paa-naturen-25-aars-vaerdisaetningsstudier-i-danmark/S_t_pris_p_naturen_20-06-2018.pdf – Thomas Bue Bjørner og Mette Termansen)

⁴ (https://ifro.ku.dk/aktuelt/aktuelt-2018/saet-pris-paa-naturen-25-aars-vaerdisaetningsstudier-i-danmark/S_t_pris_p_naturen_20-06-2018.pdf - Bo Jellesmark Thorsen og Søren Bøye Olsen)

⁵ (https://ign.ku.dk/partnerlandskab/filer/03_11_52_001.ashx)

⁶ (kilde: Stigsdotter, U., O. et al. 2011. SUSY Grøn: Brug af grønne områder og folkesundhed i Danmark – Opsummering af et tværvideenskabeligt forskningsprojekt mellem Skov & Landskab og Statens Institut for Folkesundhed. Arbejdsrapport 134/2011. Skov & Landskab, Københavns Universitet)

Hovedkonklusionen i bogen Sæt pris på Naturen er dog fortsat at der er god grund til at formode, at nærhed til naturen og grønne områder for nogle, men måske ikke for alle, har en positiv indflydelse på helbredet, fysisk såvel som psykisk. Men der savnes stadig studier i sammenhænge mellem grønne områder, fysisk adfærd, fysisk sundhed og den samfundsøkonomiske værdi.

Bæredygtig turisme – kvalitetsnatur er konkurrencedygtig.

Veje til bæredygtig naturforvaltning. Sociale og økonomiske fordele ved naturbeskyttelse.

Kvaliteten af natur ses i stigende grad som en stor attraktion. Naturområder beskyttet for landskaber og biologisk diversitet giver en grobund for turisme. Håndteret fornuftigt, kan dette være en stærk drivkraft for bevarelse og bæredygtig udvikling, skabe indkomst for lokalbefolkningen, give opmærksomhed fra de besøgende og mulighed for en bredere offentlig støtte. På den anden side kan besøgs-trykket og turismeudviklingen være en trussel mod naturområderne. Udfordringen er at sikre, at turismen i disse områder er godt styret på en bæredygtig måde.

Vi har ikke kendskab til certificeringer i Nordjylland, hvor biodiversitet indgår som en af principperne, men de fleste turistorganisationer og erhvervsforeninger har fokus på grønomstilling og bæredygtighed. Biomedia har udarbejdet en guide med en række gode bud på, hvordan bæredygtig turisme kan udvikles i beskyttede naturområder, som så kan brandes som naturparker som her skal forstås bredt og kan være nationalparker, geoparker, biosfæreområder, regionalparker mm.⁷

I materialet henvises bl.a. til "Det Europæiske Charter for Bæredygtig Turisme" der er et vitalt og praktisk værktøj, der både understøtter naturområder af enhver art, og lokale turismevirksomheder i at udvikle og implementere bæredygtig turisme. Charteret er baseret på de 10 principper for bæredygtig turisme og består af et sæt retningslinjer, checklister og metoder.⁸

I Nordjylland har vi også kendskab til et par kommuner, hvor virksomheder donere eller har planer om koncepter, hvor der doneres penge til vild natur, som virksomheder kan brande sig på.

I Rebild har de foreningen "Vild med Rebild" hvor virksomheder kan donere penge til områder, der sås til med vildblandinger og hvor de så får opsat et skilt med firmalogo.

I Thy barsles der med et koncept, hvor firmaer donerer penge til naturgenopretning i nationalparken. Hvad og hvor de donere penge til, synliggøres på en eller anden måde, som virksomheden så kan brande sig på i forhold til at være en grøn virksomhed. Modydelsen for de penge de donere er, ud over synligheden, også thyprodukter, en personaletur med en naturvejleder eller lign.

Det grønne klasseværelse

Man lærer bedre og husker bedre når man er mere fysisk aktiv – uanset alder.⁹

Både børnehavebørn og skolebørn har trivselsmæssige, sundhedsmæssige og indlæringsmæssige gevinster, når det pædagogiske arbejde og undervisning foregår i det fri.¹⁰

⁷ https://rucforsk.ruc.dk/ws/files/34476079/final_brochure_parks_benefits_210911.pdf

⁸ https://www.europarc.org/?utm_source=ep&utm_medium=header&utm_campaign=linktrack&utm_content=logo

⁹ <https://naturstyrelsen.dk/media/136153/friluftspolitisk-redegoerelse-alle-tiders-friluftsliv.pdf>

Naturundervisningsrummet giver en variation af oplevelser, hvor det skiftende klima, årstiderne, de naturlige omgivelser, hver gang er en ny undervisningskulisse

Naturen stimulerer alle sanser hos os, har indflydelse på vores kreativitet og er en vigtig kilde til, at vi kan slappe af. Og når vi er derude, bliver vi klogere på verden omkring os. Det styrker vores fælles ansvarsfølelse for naturen og skaber medejerskab til den. Både hos børn og voksne.

Der er efterhånden dansk forskningsmæssigt belæg for at sige, at udeskole har positive effekter på elevers læring og sociale trivsel.¹¹

På nærværende tidspunkt indgår biodiversitetskrisen ikke som kernestof i gymnasieundervisningen. IPBES (The International Platform on Biodiversity and Ecosystem Services), som er et tværfagligt forskerforum under FN, og som svarer til det velkendte internationale FN-panel, IPPC, inden for klimaområdet har januar 2022 udgivet nyt materiale, hvis formål er at sikre, at danske gymnasieelever bliver oplyst om situationen for både den danske og globale biodiversitet og tilhørende økosystemtjenester.

Undervisningsmaterialet tager afsæt i de nye udrednings- og konsensusrapporter og fokuserer på status, udvikling og handlemuligheder i forhold til den globale biodiversitetskriser.¹²

Vi kender ikke til forskning om undervisning i vild natur, men det bliver kun mere spændende at gå i den Grønne Skole. Det vilde Naturundervisningsrum bliver mere foranderligt og der bliver flere naturlige processer som børnene kan få at se og reelt observere.

Formidling

Men både i forhold til undervisning og formidling generelt kan man med fordel overveje at etablere og formidle forskellige faciliteter, som henvender sig til specifikke målgrupper, så man sikrer, at flest får størst mulig udbytte af oplevelsen og går hjem med en god oplevelse og som en god ambassadør for området.¹³

Naturformidling kan også bruges konstruktivt i forhold til arbejdet med lokalbefolkningen og brugerne af potentielle områder, hvor den forventede udvikling af naturen i området kan give anledning til frustration og utryghed. Men også til at udvikle og tilbyde forskellige guidekurser til interesserede.

Naturvejledning Danmark udbyder bl.a. korte kurser indenfor en række faglige områder¹⁴

¹⁰ <https://centerforboernognatur.dk/dokumenter/fyrtaarnsinstitutioner.pdf>

¹¹ <https://videnskab.dk/kultur-samfund/undervisning-i-det-fri-gavner-elevernes-trivsel-og-laering>

¹² <https://www.ipbes.dk/undervisning/>

¹³

<https://www.friluftsraadet.dk/sites/friluftsraadet.dk/files/media/document/S%C3%A6t%20for%20midling%20p%C3%A5%20dagsordenen%20i%20nationalparkerne.pdf>

¹⁴ <https://natur-vejleder.dk/naturvejledning-danmark/naturvejlederuddannelsen/>